

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Drahuša Orelová

Využitie literárneho textu v predprimárnom vzdelávaní

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Bratislava
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Drahuša Orelová

Kontakt na autora: Pracovisko: MŠ Za Humnami, 78, 94901 Nitra

Názov OPS/OSO: Využitie literárneho textu v predprimárnom vzdelávaní

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Eva Pupíková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Materská škola dieťa, predškolský vek, literárny text, kľúčové kompetencie dieťaťa predškolského veku, predčitateľská gramotnosť, práca s ilustráciami.

Anotácia

Práca sa zameriava na využitie literárneho textu v procese edukácie materskej školy (ISCED 0). Je určená pre cieľovú skupinu učiteľ predprimárneho vzdelávania. Opisuje možnosti využitia zvýšiť poznávacie a psychické procesy dieťaťa, ktoré privádzajú dieťa na takú úroveň, že v čase nástupu do školy je pripravené samostatne zvládnuť techniku využiť učebný text a pracovať s ním. Kladieme dôraz na overené metódy praxe.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČNEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI V EDUKAČNEJ PRAXI	7
1.1 Kontext a rámec.....	7
1.2 Špecifikácie cieľovej skupiny.....	7
1.3 Hlavný cieľ a čiastkové ciele.....	7
1.4 Metodológia a vymedzenie kompetencií.....	7
2 ROZVOJ PREDČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI.....	9
2.1 Literárny text a jeho využitie v materskej škole	10
3 UKÁŽKY LITERÁRNYCH TEXTOV.....	13
3.1 Praktická ukážka rozprávky Škaredé káčatko.....	14
3.2 Praktická ukážka rozprávky Sol' nad zlato.....	17
3.3 Praktická ukážka rozprávky Ferdo Mravec.....	18
3.4 Praktická ukážka rozprávky O veľkej repe.....	23
ZÁVER	27
Zoznam bibliografických zdrojov.....	28

ÚVOD

V súčasnej dobe dochádzame k presvedčeniu, že rodina neposkytuje svojim deťom veľa času čítaním rozprávok. Čas strávený nad knihou, keď rodičia deťom čítali, prezerali si obrázky, o prečítanom sa spolu rozprávali, otváral priestor predstavivosti a pomáhal tak významne k rozvoju reči dieťaťa. Toto však moderná doba zmenila v prospech médií, ako je televízia, počítač, u ktorých deti sedia samé a väčšinou sú len pasívnym pozorovateľom.

Osvojiť a správne používať materský jazyk je pre predškolské dieťa dominantné. Na úrovni zvládnutia jazyka závisí tiež neskoršia úspešnosť povinného školského vzdelávania. Práve preto má veľký význam predškolské vzdelávanie, ktoré môže čiastočne nahradiť už i tak narušenú funkciu rodiny.

V priebehu predškolského vzdelávania v materskej škole si dieťa osvojuje základy kľúčových kompetencií, ktoré tvoria predpoklad ďalšieho vzdelávania a vytvárajú základy pre úspešné uplatnenie sa v živote. Poskytnutie možnosti využívania literárneho textu je vhodným prostriedkom pre rozvoj jazykových a komunikatívnych kompetencií. Predškolské vzdelávanie klade dôraz na prepojenie jednotlivých vzdelávacích oblastí. A práve kniha a literárny text sa môže stať východiskom pre tvorbu projektu, alebo tematických celkov, v ktorých sa prostredníctvom hier prelínajú všetky vzdelávacie oblasti.

Cieľ predkladanej overenej pedagogickej skúsenosti sa zameriava na využívanie literárneho textu, rozvoja predčitateľských kompetencií dieťaťa. Náplň práce vychádza zo sprostredkovania poskytnúť intenzívny kontakt s umením a výraznými literárnymi textami, dopriať priestor pre slobodné vyjadrenie vlastných úvah, prežívaniu zážitkového učenia, schopnosť orientovať sa v rôznych umeleckých textoch, pričom akceptovať získané poznatky. Z hľadiska ontogenézie sa podporuje tvorivosť, obrazotvornosť, fantázia a vnímanie.

Tieto psychické procesy pomáhajú pri odhaľovaní významových rovín a vrstiev textu a zároveň kultivujú celkovú osobnosť. Formujú zručnosti orientovať sa v rôznych typoch textov. Posilňovaním týchto procesov sa uľahčuje prežívanie emocionálnych zážitkov a pôsobenie estetických kvalít. Ťažisko výchovy predstavuje využitie literárneho textu a následne tvorivá činnosť s týmto textom, ktoré majú podporovať priame osobné skúsenosti a tvorivú komunikáciu s textom. Rozvíja schopnosť empatie a kooperácie, pestovať u nich estetické cítenie a posilňovať obratnosť v ich vyjadrovaní. Navrhovaný model reflektuje využitie literárneho textu.

V prvej časti teoretickej práce sa venujeme opisu overenej pedagogickej skúsenosti a špecifikujeme cieľovú skupinu, ktorej je práca určená. Poukazujeme na rozvoj predčitateľskej gramotnosti a využitie literárneho textu v materskej škole. Teoretická časť práce sa zaoberá praktickými možnosťami a postupom, ako zoznámiť deti s textom rozprávok s ktorým budú pracovať a vedieť udržať ich pozornosť.

1 OPIS OSVEDČNEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI V EDUKAČNEJ PRAXI

1.1 Kontext a rámec

Navrhovaná edukačná aktivita bola realizovaná v materskej škole. Podstatnú časť práce tvorí príloha obsahujúca rozprávkový text. Zmyslom a cieľom práce bolo spracovanie a praktické vyskúšanie navrhovaného literárno-výchovného projektu vo výchove a overenie jeho efektivity z hľadiska uskutočnenia hlavného zámeru a splnenia naplánovaných cieľov, využiť literárny text a vedieť s ním pracovať. Pre zvládnutie tejto OPS nepotrebuje učiteľ zvláštne zručnosti ani výnimočné schopnosti. Vhodné je klásť dôraz zameraný na čítanie s porozumením.

1.2 Špecifikácie cieľovej skupiny

Osvedčená pedagogická skúsenosť je určená pre cieľovú skupinu:

- kategória pedagogických zamestnancov- učiteľ,
- podkategória- učiteľ pre predprimárne vzdelávanie,
- tematický okruh- Ja som, Ľudia, Kultúra,
- zložka-literárna.

1.3 Ciele osvedčenej pedagogickej skúsenosti

Hlavným zámerom je získanie a budovanie kladného vzťahu ku knihe a literatúre, využitie literárneho textu, príbehu alebo len jednotlivé motívy z knihy, ako námety pre ďalšie aktivity rozvíjajúce komplexne osobnosť dieťaťa. Zmyslom práce bolo spracovanie a praktické overenie navrhovaného literárneho projektu v edukačnom procese. Cieľom overenej pedagogickej skúsenosti je metodický materiál inšpirovaný literárnym textom, podľa ktorého by mohli pracovať učiteľky v materských školách.

1.4 Metodológia a vymedzenie kompetencií

Problematiku využitia aktivizujúcich metód v literárnej výchove som si zvolila z potreby usporiadať a vytvoriť si vlastný metodický materiál, portfólio, praktické námety. V práci sme využili metódy motivačné- rozprávkové príbehy, rozprávanie a vysvetľovanie, samotná práca s textom a knihami, metódy praktické- divadelné a pracovné činnosti.

Štátny vzdelávací program ISCED 0 (2008) vymedzuje a definuje základné kľúčové kompetencie detí predškolského veku, ktoré má za úlohu rozvíjať materská škola, čiže vymedzuje niečo ako cieľové požiadavky kurikulárnej školskej reformy, aký má byť profil absolventa predprimárneho vzdelávania v závere predškolského obdobia.

Kľúčové kompetencie v ponímaní cieľavedomej, systematickej a odbornej predprimárnej edukácii musíme chápať ako čosi relatívne, pretože v predškolskom veku ide o elementárne základy kľúčových kompetencií, ktoré sú nesporne veľmi potrebné pre ďalší život jedinca. Uvedomujeme si, že získavanie kľúčových kompetencií je celoživotný, individuálny proces, ktorý slúži rozvoju osobnosti vpred (Hajdúková a kol.2008). Nadobúdaním a rozvíjaním kľúčových kompetencií sa z dieťaťa stáva

gramotný jedinec. Aby jedinec spĺňal jednu z požiadaviek gramotnosti musí vedieť aj čítať.

Vymedzenie kompetencií slúži učiteľom, aby vedeli kam majú smerovať svoje pedagogické pôsobenie, na aké ciele a úlohy sa pri plnení obsahu orientovať, aký spôsob predprimárneho vzdelávania si vytýčiť, aký výber metód a edukačných stratégií zvoliť, aby každá pedagogická a edukačná aktivita a situácia bola pre všetky deti prínosom, aby každé dieťa malo z toho čo najväčší zisk, aby každá pedagogická situácia, každé dieťa, každý deň v materskej škole posúvala základné kompetencie, ktoré dieťa získava práve v predprimárnej edukácii.

2 ROZVOJ PREDČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI

Predčitateľská gramotnosť predstavuje kľúčové zručnosti, ktoré si dieťa osvojuje už v materskej škole, kde ide o potrebnú podmienku ďalšieho vzdelávania. Súčasný prístup vyučovania v čítanej a písanej podobe jazyka sa od tradičnej didaktiky posunul ku komplexnému rozvoju jazyka vo všetkých jeho podobách a funkciách súčasne a v odbornej literatúre sa označuje ako rozvoj gramotnosti. Podľa autorky Jany Doležalovej, 2010, „má človek textu nielen rozumieť, ale i o ňom premýšľať, hodnotiť ho a využívať informácie v texte obsiahnutých k riešeniu rôznych problémov.“ Vyjadrenie Olgy Zápotočnej je vymedzenie gramotnosti, ako komplexu vzájomne prepojených neoddeliteľných jazykových kompetencií zo zvláštnym dôrazom na ich funkčnosť (komunikačnú, vyjadrovaciu, poznávaciu...(Zápotočná in Kolláriková, Púpala, 2001, s. 274).

V prirodzenom prístupe k rozvoju gramotnosti sa záujem prenáša do predškolského obdobia, kedy si dieťa osvojuje gramotnosť ako kontinuálny proces, ktorý začína hneď po narodení dieťaťa. Podľa tohto nového myslenia rastie vzdelávací význam rodinného prostredia i materských škôl. Podnetné prostredie tak pomáha k formovaniu vytvárať predpoklad školskej úspešnosti v písaní a čítaní.

Dieťa pracuje s textom pretože ešte nevie čítať. Skôr než si začne čítať knihy samo, musí mu ich prečítať rodič svojimi očami a srdcom. Schopnosť porozumieť obsahu knihy predchádza predpoklad k ovládaniu techniky čítania. Preto iba správna technika a plynulé čítanie s porozumením môže priviesť dieťa k dobrému čitateľovi. Je potrebné, aby dieťa dostalo do rúk knihu prostredníctvom blízkej osoby, pretože je to pre neho niečo neznáme a cudzie.

Leporelo je prvá kniha, ktorú dieťa dostáva do ruky v prvom roku života. Predčítanie a prezeranie kníh je kultúrny prostriedok ako učiť materinský jazyk, sledovať, zušľachtovať vývoj reči. „Ak chcete, aby vaše dieťa vedelo cítiť a myslieť, vyznať sa vo svete, v spoločnosti, v ľudských vzťahoch i v sebe samom, učte ich nástrojom toho všetkého, čo človeka robí človekom, jazyk. Hovorte s ním.“ Havlíková, M. A práve kniha je výborným pomocníkom pre rodičov.

Ilustrácia v knihách určených deťom v predčitateľskom veku má o niečo odlišné vlastnosti ako ilustrácia, ktorá dopĺňa svojimi obrazmi text, čiže ilustrácia určená už čítajúcemu publiku. Aj napriek tomu, že neobsahujú textovú stránku, nemožno o nich vraviť ako o menej cenných. Ilustrácia v takýchto detských knihách je zväčša prvým miestom stretu dieťaťa s výtvarným umením a zároveň je základným podnetom k vytváraniu a rozvíjaniu detskej fantázie, pomôckou k rozvíjaniu reči a získavaním prvých predstáv o okolitom svete. Vekovo by sme mohli túto fázu ohraničiť z hora vekom, kedy dieťa prvý krát chytí obrázkovú knihu do ruky a zdola vekom, kedy sa naučí čítať. Samozrejme vymedzenie vekom nie je postačujúce. Mnoho záleží na psychickom vývoji dieťaťa a jeho rečových schopnostiach.

2.1 Literárny text a jeho využitie v materskej škole

Materských školách je práca s literárnym textom využívaná:

- k rozvoju reči a jazykových zručností,
- k rozvoju tvorivého myslenia, fantázie, abstraktnej predstavivosti,
- ako zdroj poznávania a nových informácií,
- k relaxácií,
- ako motivácia pre iné činnosti (výtvarnú, hudobnú, pohybovú, dramatickú výchovu),
- ako východisko k tvorbe integrovaných tematických celkov alebo projektov.

Čítanie by malo prebiehať v pokojnej atmosfére spojenej s príjemným emocionálnym zážitkom. Je dobré ukázať titulnú stránku knižky a predstaviť autora a ilustrátora knihy. Čítanie má byť pokojné, pomalé, občas zastaviť čítanie a rozprávať sa o príbehu, či deti pochopili hovorené slová. Deti môžu dopĺňať text, ako by to mohlo byť, ako by aby sa dej mal vyvíjať. Tak sa deti učia o texte premýšľať. Výber textov ma byť vhodný a tematicky zaujímavý. Využitie literárneho textu prispieva k základnému literárnemu vzdelávaniu a vedú deti k celoživotnému čítaniu. Poslúžia mu k tomu rozprávky, básničky, poviedky, bájky. Rozprávky sú najprirodzenejšou cestou k poznaniu sveta, v ktorom deti objavujú dobro, vzájomne si pomáhajú a dôverovať.

Práca s príbehom prirodzene vytvára podmienky pre vyváženú činnosť spontánnu a riadenú činnosť, verbálnu i neverbálnu, individuálnu a skupinovú z rôznych vzdelávacích oblastiach. Učiteľka vystupuje ako sprostredkovateľ, ktorý má deti naučiť pracovať zo špecifickým typom textu. Ďalším rysom sú umelecké estetické kvality literárneho textu, ktoré sú zdrojom estetického zážitku, fantázie, predstavivosti. Kniha nám poskytuje estetické zážitky rôznych druhov a stupňov.

Ak ešte raz nahliadneme k výchovno-didaktickej problematike v spojitosti s estetickou funkciou, zistíme, že estetická funkcia sa nesnaží výchovno-didaktickú vytlačiť alebo podradiť. Práve naopak, literárne umenie je jednou z nezameniteľných prvkov vo výchove dieťaťa. Poliak proces estetického pôsobenia objasňuje takto: „V procese estetického pôsobenia sa harmonický rozvíjajú všetky duševné mohúcnosti dieťaťa, jeho poznátkový svet, mravné cítenie, jeho svetonáhl'ad, jazykový cit, vkus a vôľové vlastnosti. A to všetko zážitkami z krásy. Je to teda aj pre dieťa tá najradostnejšia a najdobrovoľnejšia forma výchovy“.

Detský text si vyžaduje istú ľahkosť, s ktorou sa dieťa dokáže rýchlo stotožniť. Ak sa ešte vrátíme k tematike detských textov, nachádzame témy, ktoré sa objavujú v literatúre pre dospelých len zriedkavo. Jeden zo základných námetov pre detské knihy je príbeh z detského života. Taktiež asi len ťažko nájdeme v literatúre pre dospelých príbehy zo zvieracím motívom. Detská kniha by určite nemala obsahovať len mravné poučenie. To deti vôbec nezaujímajú. Veď predsa tieto veci sa dokážu naučiť aj v škole. Knihy by im mali poskytovať potrebu objavovať nové veci, snívajú o svetoch, ktoré existujú len v ich mysli, zdokonaľovať ich fantáziu a obrazovú predstavivosť a to aj na základe kvalitnej ilustrácie.

Nevylučuje sa, že text v knihe spĺňa niekoľko ďalších funkcií. Ako nasledujúcu by sme mohli spomenúť funkciu svetonázorovej výchovy, pre ktorú sú podstatné knihy, ktoré popisujú útlaky rôznych spoločenských či rasových vrstiev. Ale ani pri tejto funkcii nemožno zabúdať na prvoradú umeleckosť literatúry a tak na svetonázor. Ak budeme hľadať ďalej, kde inde by sa mohli skrývať predpoklady na rozvoj reči ak nie v knihách. A preto ďalšou významnou a dosť užitočnou funkciou pri vzdelávaní a vychovávaní dieťaťa by mohla byť jazyková výchova.

A len tak na margo spomenieme dieťaťu tú najpríjemnejšiu funkciu a tou je zábavno-rekreačná. Už z názvu nám je jasné o čo pri tejto funkcii pôjde. Do textov so zábavno-rekreačnou funkciou autor nezakomponuje úmyselne žiadne výchovne -didaktické prvky. Hlavný faktor tu zohráva spríjemnenie chvíle či pobavenie.

Text musí byť prispôsobený vekovej zrelosti dieťaťa, preto spočiatku je jazyková stránka akoby hrou- založenou na rýmoch, veršoch, riekankách, jedno až dvojslabičných slovách. Silným prvkom pri tvorení textu je rytmus. Postupom času ako dieťa rastie, pribúdajú do textu slová s emocionálnym nábojom a rozvíjajú sa. A až neskôr pribúdajú aj súvetia.

Veľmi podstatnou zložkou slovnéj zásoby detských textov je jazyk dieťaťa. Dobrý autor ho vie v správnom pomere používať. Sú to prevažne slangové výrazy, neologizmy, emocionálne a komické vyjadrovanie sa. Okrem toho sa uplatňuje používanie menných a slovesných pomenovaní a mnoho synonym. Často krát je silným prvkom satira, za ktorú mnohí autori skrývajú mravné ponaučenie.

Prvou kategóriou je predškolský vek alebo inak aj predčítateľská fáza. Spoločným znakom tejto kategórie je, že deti ešte nevedia čítať.

Delíme ju na dve časti:

- mladší predškolský vek, kde spadajú deti od 1-3 rokov života,
- starší predškolský vek od 3-6 rokov.

Kniha pre deti v mladšom období života je zároveň aj hračkou. Musí spĺňať estetické funkcie a byť aj podnetná k tvorivosti dieťaťa. Zväčša sú týmito knihami leporelá, knihy s omalovánkami a vystrihovačkami, priestorové knihy a knihy s malým obsahom textu, ktoré sú prevažne len predčítané rodičmi, ale práve na ktorých dieťa získava aj najviac poznatkov. Tieto knihy sú predovšetkým zamerané na výtvarnú zložku.

Pre deti staršieho predškolského veku už nie sú postačujúce knihy, ktoré sú len predmetom hry. Ich duša baží po knihách s umeleckým zážitkom. Zaujímajú ich nové informácie a veci. Chcú sa niečo dozvedieť a zároveň potrebujú spoznávať svet okolo seba. Preto často siahajú po encyklopédiách, ľudových alebo autorských rozprávkach, poviedkach zo života, literatúre faktu. Tiež si zľúsknu na spievankách a rečňovankách. Pomaly, ale isto ich začína priťahovať svet hry a fantázie, pomocou ktorej môžu uniknúť od sveta reálneho.

Ako s textom pracovať:

Cieľavedome-mať jasne stanovený cieľ, premyslieť vhodnú organizáciu, výber vhodného textu, rozdelenie textu na časti -podľa dejového napätia, voľba vhodných otázok k jednotlivým častiam s vysvetlením cudzích slov, formulácia ponaučenia, ktorá z textu vyplýva, vyčlenenie dostatočného času na čítanie a rozbor vytvorenia dobrej pozitívnej klímy.

Pri čítaní textu uplatňujeme zásady:

- pohotovo reagovať na otázky a odpovede,
- klásť otvorené otázky,
- angažovať aj menej aktívne deti,
- ponechať krátky čas na rozmyslenie,
- nehodnotiť odpovede – máš, nemáš pravdu,
- dbať na pozitívnu atmosféru –odstraňovať obavy detí z odpovedí,
- akceptovať všetky odpovede, rôzne názory.

Dôležitou úlohou je naučiť deti počúvať prečítaný text s porozumením a na základe otázok zistiť, ako porozumeli čítanému textu:

Schopnosť zapamätať si a prerozprávať informácie z textu

-aké postavy vystupujú v príbehu, kde sa dej odohrával, vymenuj predmety, ktoré používali, kto prišiel, kto odišiel.

Schopnosť dedukovať z textu:

-popíš miesto, kde sa dej odohráva, vymysli hádanku, urči začiatok, koniec príbehu, povedz hlavné postavy, ktoré vlastnosti má hlavná postava, čo je pre neho charakteristické, podľa čoho to vieš, ako si to zistil, nájdi vzťahy medzi postavami, čo si myslíš akú súvislosť má ilustrácia s textom, prečo tak konala postava, aké vlastnosti jej chýbali.

Schopnosť interpretovať a integrovať myšlienky a informácie textu:

-interpretovať obsah v prvej osobe jednotného čísla, vysvetli prečo, následok konania postáv, ako by si zareagoval, ako by si sa zachoval, čo by si robil, čo si myslíš o správaní a konaní postavy, čo si myslíš, že je pravdivé, nepravdivé –prečo, porovnaj konanie a vlastnosti dvoch postáv, čo sa stáva, keď vlastnosti niektorých postáv majú ľudia, nahraď slovo iným slovom, ako by si to povedal ináč, ktorou postavou by si chcel, nechcel byť, prečo.

Schopnosť kriticky analyzovať a hodnotiť text:

-rozhodni, či bolo konanie hlavnej postavy správne – odôvodni prečo áno, prečo nie, keby si bol ty hlavná postava, ako by si sa správal, čo by si zmenil, vyjadrí vlastné pocity – verbálne, neverbálne, výtvarne, čo by sa stalo keby...čo by si poradil hlavnej postave, čo chcel autor vyjadriť týmito slovami, vetou, pokús sa zlo zmeniť na dobro.

Ako podporovať záujem predškolských detí o knihu a čítanie:

- knihy, časopisy a ďalšia tlač sú deťom v triede voľne k dispozícii,
- hodiny voľného čítania, dieťa po „prečítaní“ knihy, časopisu prezentuje to, čo sa v knihe „dočítalo“,
- návšteva rodičov, starých rodičov a čítanie,
- pravidelné rozhovory o knihách deti prinesú obľúbenú knihu z domu, učiteľka prinesie a predstaví deťom svoju detskú obľúbenú knihu,
- exkurzie do knižnice, aktívna spolupráca s knižnicou,
- besedy, stretnutia so spisovateľmi, ilustrátormi,
- knižné darčeky pri odchode z materskej školy,
- informácie pre rodičov, aké knihy sa v materskej škole čítajú,
- lúštenie úloh v časopisoch.

Jednou zo základných funkcií textov je vnieť deťom zmysel a chápanie sveta, ktorému v období predškolského veku nemôžu plne porozumieť. Deti totiž chápu a vnímajú svet inak než dospelí. A pretože dospelí zase naopak zo svojho detstva už vyrástli, môžu vznikáť situácie vzájomného neporozumenia. Možno i preto vznikli rozprávky, ako mosty, ktoré spájajú priepasť medzi dospelým a detským myslením. Rozprávkové príbehy majú štruktúru skutočnosti spôsobom, ktorým deti rozumejú. Klasické texty odpovedajú na niektoré základné psychické potreby detí, ktoré sú rovnaké napr. vzťah k rodičom, k súrodencom, potreba lásky, dôvery v svet, potreba poznávania medziľudských vzťahov, zvládnutie strachu a predovšetkým potreba rozvíjať pocit životného zmyslu.

Rozprávka sa často vo svojich dôsledkoch podieľa na naplňovaní funkcie predstavivosti a plní i výchovné úlohy. Charakter hrdinov je vo vykresľovaní v zhode s detským chápaním. Text príbehu tak nenápadne svojím dejom a činmi hrdinov detí, naznačuje očakávané procesy a pomáha tým k osvojovaniu určitých vnútorných i vonkajších reakcií. Prostredníctvom takého textu si deti môžu utvrdzovať svoje sebaopoznávanie, pretože sa snažia stotožňovať s určitými postavami, ktoré mu nejako imponujú. Deti si pomocou textu vytvárajú svoje vlastné postoje k ľuďom, veciam, k celému okoliu. Rozprávka pre nich tvorí prvý obraz sveta, do ktorého si postupne zasadzujú svoje názory. S niektorými postavami deti spolu prežívajú svoje vlastné vytúžené pranie, s inými rozvíjajú aspoň určitú väzbu. Svojím spôsobom tak napomáhajú nielen k preberaniu určitých vzorových vzťahov, ale tiež ideálov a postojov. Rozprávky majú spravidla dobrý koniec, poctivý je odmenený a zlý potrestaný. Jadrom mnohých rozprávání však nebýva iba morálka, ale častejšie uistenie, že človek môže mať úspech, keď sa snaží a zachováva pritom i isté pravidlá vo vzťahu k iným ľuďom a svetu.

Funkciu rozprávok vo svojej publikácii formuluje autor Richter:

- poznávanie hodnôt– rozoznať, čo je dobro a čo zlo,
- mravná výchova a naplnenie– (dobro je odmenené, zlo potrestané), kladné príklady ponúkajú možnosť seba identifikácie a záporné príklady, ktoré nás varujú,
- zábavnosť– vlastné poslanie rozprávky, u detí je zábavnosť a estetický pôžitok z textu o to dôležitejší, že je ich prvým slovesným pôžitkom, odkláňa sa totiž od skutočnosti,
- vytváranie a upevňovanie ideálov– veľkým plusom je, že nám nič nevysvetľuje, nevnučuje, nedáva nám ponaučenie, ale necháva na nás, aby sme porozumeli problémom sami,
- citové prežívanie- rozvoj danými situáciami,
- rozvoj jazyka– rozširovanie slovnej zásoby,
- psychoterapeutická funkcia– vďaka rozprávkovým textom môžeme poznať obavy, strach, úzkosť, dodávajú nám optimistickú perspektívu, posilňujú vieru v kladný výsledok,

- metaforické vyjadrovanie– schopnosť vyjadrovať sa obrazne,
- rozvoj myslenia, inteligencie a poznávacích schopností– ukazujú, ako pristupovať k riešeniu problémov, nenavrhujú nám ale konkrétny postup,
- sociálne cítenie– podpora solidarity a pomoci slabým,
- rozvoj predstavivosti a fantázie–schopnosť vlastného vymýšľania a dotvárania sveta,
- estetický zážitok– slovesná hodnota rozprávok, estetické cítenie.

Výborne formulované funkcie rozprávok som si v praxi aj mnohé potvrdila. Zábavnosť, ktorú deti vyžadujú takmer u každej činnosti s rozprávkovým textom je samozrejme potrebná a deti si jak so známou, tak i s novou rozprávkou užívajú veľa radosti. Mám rada rozprávky, ktoré u detí rozvíjajú ich fantáziu a predstavivosť, pretože môžeme pracovať s textom vo svojich činnostiach. A na koniec estetický zážitok a citové prežívanie, nesmie nikde chýbať, bez toho by rozprávky nemali zmysel.

Vo svete je za zakladateľa autorskej rozprávky považovaný H. Ch. Andersen (1805-1875). Je po ňom tiež pomenovaná najprestížnejšia medzinárodná cena pre autorov a ilustrátorov pôsobiacich v oblasti literatúry pre deti. H. Ch. Andersen čerpal motívy z ľudového rozprávania, z vlastných zážitkov, všímal si sociálnych a spoločenských problémov svojej doby. Medzi jeho známe rozprávky zaradíme Cínového vojačika, Princeznú na hrášku, Cisárovo nové šaty, Škaredé káčatko alebo Malú morskú vílu. Ani rozprávky Boženy Němcovej neboli pôvodne určené deťom, ale získali si takú veľkú obľúbenosť, že sa medzi detskú literatúru začali zaradovať.

3 UKÁŽKY LITERÁRNYCH TEXTOV

Hlavný zámer:

Využiť rozprávkový text, ako námet pre ďalšie aktivity rozvíjajúce komplexne osobnosť dieťaťa, vytvoriť pozitívny vzťah ku knihe. Všetky tieto činnosti detí by mali viesť k rozvoju predčitateľskej gramotnosti a zvýšenému záujmu o literatúru. V priebehu projektu si budú deti zvyšovať úroveň osvojenia kľúčových kompetencií.

Ciele kognitívne - deti:

- vysvetlia literárne pojmy s ktorými sa v priebehu projektu stretli,
- poukážu hlavnú myšlienku textu,
- zhodnotia rôzne literárne texty alebo ilustrácie,
- orientujú sa v literárnych textoch pre deti a v ponuke detskej literatúry.

Ciele afektívne - deti:

- vyjadrujú svoje názory na literárne texty,
- vyjadrujú svoje vnútorné pocity,
- všímajú si postoje a chovanie literárnych postáv.

Ciele sociálne - deti:

- aktívne sa zapájajú do projektu,
- rozdelené úlohy si plnia zodpovedne,
- zapájajú sa do diskusie.

Ciele psychomotorické - deti:

- vyjadrujú sa kultivovane ústnym prejavom.

Miesto realizácie:

Projekt bol realizovaný v Materskej škole Za humnami. Škola je štvortriedna a navštevuje ju 98 detí od 3 do 6 rokov. Hlavný dôraz je kladený na spoluprácu a dobré vzťahy. Projekt je využiteľný pre vekovú kategóriu troch až šesťročných detí.

Čítanie textu odporúčame rozdeliť do troch etáp.

Prvá etapa má najmä motivačnú funkciu. Spolu s deťmi sa vyberá kniha. Rozpráva sa o spisovateľoch. Pozerá sa spolu vybraná kniha. Rozpráva sa o tom, kto ju napísal a kto ju ilustroval. Preberajú sa kvality zvoleného titulu. Vzbudiť záujem o knihu možno rozličnými spôsobmi. Osvedčilo sa nám výrazné čítanie pútavej ukážky.

V druhej etape sa číta kniha po častiach každý deň. Prehlbuje literárno-vedné vedomosti. Učí dieťa uvažovať o texte. Pri práci s textom sa môžu uplatňovať aj prierezové témy.

Účinnosť práce s knihou počas druhej etapy sa prejaví v tretej etape. Tá je zameraná na presvedčivé jednanie. Dieťa odpovedá na otázky a vyjadruje svoje zážitky a počúva vyjadrenia druhých.

Učíme sa čítať knihy

Špecifický cieľ:

- stimulovanie komunikatívnych kompetencií pri rozširovaní si aktívnej slovnej zásoby súvisiacej s informáciami o knihách,
- poznávanie knižných konvencií a konvencií tlače.

Problémové úlohy:

- na čo sa používajú knihy, ako sa čítajú knihy,
- má kniha začiatok, koniec, druhy kníh, smer čítania, veľké a malé písmená, kapitoly,
- názvy, obrázky,... Kto pracuje na jej výrobe (autor – spisovateľ,
- ilustrátor, vydavateľ,..(osvojovanie nových pojmov), kde sa tlačia?
- z akých materiálov môžu byť?... „Aké typy kníh sú?“.

Pomôcky:

- encyklopédie, časopisy, leporelá, atď, interaktívna tabuľa.

Čo mi kniha rozprávala:

Špecifický cieľ:

- aktivizovanie kognitívnych a komunikatívnych kompetencií pri vytváraní mentálnej mapy na tému „Čo všetko vieme o knihe, kde deti využívajú svoju aktívnu slovnú zásobu“.

Problémová úloha:

- „Čo všetko sa v knihe skrýva?“ „Predstav nám svoju obľúbenú knihu“.

Pomôcky:

- knihy prinesené z domu:
- Hans Christian Andersen-Škaredé káčatko
- Božena Němcová- Sol' nad zlato
- Ondrej Sekora- Ferdo Mravec

3.1 Praktická ukážka rozprávky Škaredé káčatko

Cieľ:

- zoznámiť deti prostredníctvom pôvodného textu rozprávky a jeho upravenej filmovej podoby zo základnými princípmi autorskej adaptácie a s rozdielmi medzi nimi,
- rozvíjať porovnávacie a hodnotiace zručnosti a postoje detí a viesť ich k samostatnému vyjadrovaniu,
- viesť deti k efektívnej komunikácii a spolupráci a k poznávaniu a rozvoju vlastných schopností a zručností,
- pripravovať deti k ich samostatnému umeleckému prejavu a podporovať ich sebadôveru.

Rozvoj kľúčových kompetencií:

- kompetencie k učeniu – dieťa si zapamätáva text k dramatizácii rozprávky,
- kompetencie k riešeniu problému – využíva svoju kreativitu,
- kompetencie komunikatívne – dieťa výstižne a kultivovane vyjadruje v rozhovore svoje myšlienky a názory, aktívne sa zapája do diskusie,
- kompetencie sociálne a personálne – dieťa spolupracuje v skupine, vo dvojici a dodržiava pravidla.

Pomôcky:

- DVD filmovej rozprávky,
- prehrávač,
- tvrdý papier, kresliaci materiál.

Čítanie rozprávky:

Na úvod sa deťom prečíta literárny text autorskej rozprávky. Potom sa sleduje rozprávka na DVD prehrávači v krátkych časových úsekoch, nasleduje rozhovor o filme, riešenie problému, tvorba a ilustrácia vlastnej tvorby.

Text rozprávky sa číta pomaly v krátkych úsekoch, aby deti porozumeli textu. Deti sedia v kruhu, aby videli a mohli sledovať mimiku a dobre počuli intonáciu hlasu učiteľky.

Po prečítaní rozprávky nasleduje rozhovor, ktorý sa týka textu:

- kde sa odohrával dej?
- prečo sa zvieratka vyhýbali káčatku?
- prečo opustilo dvor?
- kto ho pritúlil?
- čo je v tejto rozprávke dobré a čo zlé?
- vystupuje v rozprávke niektorá postava, ktorá vám je známa z iných rozprávok?
- kto je hlavným hrdinom príbehu? Prečo?
- ako by ste káčatko charakterizovali, aké má vlastnosti?
- vyskytuje sa v rozprávke záporná postava? Ktorá? Skús ich charakterizovať.
- je text rozprávky ukončený s dobrým alebo zlým koncom?

Práca s textom

Niektoré miesta textu si znovu prečítame a deti motivujeme odpovedať na otázky:

- kde sa začína a kde končí kniha?
- aký má obal kniha, ktorú si pozeráme?
- vyhl'adaj v texte veľké tlačené písmená,
- vyhl'adaj v texte malé tlačené písmená.

Aké bolo káčatko?

- bolo smelé?
- akú malo farbu?
- prečo sa mu všetci vyhýbali?
- kde sa ukrylo?
- koho cestou stretlo?
- keď vyrástlo, aké bolo?

Aké boli zvieratká?

- boli kamarátske?
- prečo ho od seba odháňali?
- aké mali vlastnosti?
- prečo sa mu posmievali ?

Akí boli jeho priatelia?

- boli statoční?
- ako pomáhali škaredému káčatku?
- spriatelili sa ním?

Aktivity po čítaní:

Chceli by ste sa zahrať na spisovateľa? Deti: áno! – ten príbeh nie je dokončený! Ako by si reagoval ty? Čo by si robil? Navrhnete mená káčatkám a škaredému káčatku. Ako by sa mali volať jeho kamaráti mačka a sliepočka? Môžete si vytvoriť vlastnú knižku. Učiteľka pred deťmi zapisuje ich nápady na jednotlivé listy tvrdého papiera, (čo by bolo, keby..., kde by sa malo káčatko ešte zastaviť, aby sa mu nikto nemohol posmieval, aby nebolo smutné, kto by mu pomohol pomôcť...). Potom listy ilustrujú. Niektoré deti tvoria len obrázky, maľujú. Táto aktivita je otvorená celý týždeň. Deti sa pretekajú so svojimi znalosťami a odpoveďami. Na konci týždňa deti dierkovačkou vyrobia v listoch otvory a knihu zviažu lykom alebo stuhami. Vytvorenú knihu umiestnime v triede tak, aby deti mali na ňu dosah a mohli si počas dňa hoci kedy pozerieť.

Vytvoríme si čitateľský kútik:

Deti si z domu prinesú knihy, farebné časopisy. Z časopisov si vystrihujú a nalepujú obrázky. Učiteľka im pomáha doplniť text. Vystrihujú tlačené veľké i malé písmenká a skladajú si z nich svoje meno alebo iné slová na veľký papier.

Práca s encyklopédiou

Deti môžu vyhľadávať v encyklopédiach a obrázkových knižkách informácie o zvieratkách, o ich životnom prostredí (spôsobe života, ich vzhľade, aká je ich potrava).

Pozeranie filmu

Spoločne sledujeme na DVD rozprávku Škaredé káčatko.

Aktivita po filme :

V rozhovore sa detí spýtam, čo sa im na rozprávke páčilo a prečo:

- páčila sa vám rozprávka, ktorú sme si čítali?
- čo bolo zaujímavé na rozprávke vo filmovom prevedení?
- viete to porovnať,
- ktorou postavou by ste chceli byť?

Nácvik divadelného predstavenia:

V prípade, že sa deti rozhodnú pre nácvik je na zvážení učiteľky, či určí role ona, alebo si ich deti vyberú. Úlohy si deti vystriedajú. Divadelné predstavenie je vhodná forma, ako prezentujú získavané cenné skúsenosti.

Hodnotenie tejto časti

Ako náhle dramatizácia rozprávky začala, mala pre deti podobne, ako spoločné prerozprávanie rozprávky podľa obrázkov, v podstate podobu riadenej hry. Deti sa dokázali rýchlo vtiahnuť do deja a rovnako rýchle vedeli na konci z role vypadnúť.

Činnosť ich veľmi bavila. Deti rešpektovali rozdelenie učiteľky a nikto nenamietal nič proti tomu, že je v publiku, alebo že je naopak herec. Všetky deti sa preto vystriedali a boli hlavným hrdinom príbehu. Príbeh o zvieratkách zabezpečuje deťom istotu rodiny a domova. Vydržali sústrediť pozornosť na rozprávanie, dokázali počúvať, pochopiť a prežiť dej príbehu. Hlavnými postavami boli zvieratká.

3.2 Praktická ukážka rozprávky Sol' nad zlato

Čítanie rozprávky

Text rozprávky sa číta pomaly, s intonáciou hlasu, pokiaľ možno dopĺňa sa otázkami, či prečítanému porozumeli.

Rozhovor týkajúci sa textu o tom, čo sme sa dozvedeli:

Prečo si Maruška vybrala pre svoju odpoveď práve sol'?

Mohla Maruška zvoliť aj inú dôležitou vec? (loptu, bábiku, čokoládu...)

Je také zlato cenné? Viete čo je to zlato? (vysvetli deťom pojem zlato).

Viete povedať čo v tejto rozprávke predstavuje dobro a čo zlo?

Pozeranie filmu

Spoločne sledujeme rozprávku „Sol' nad zlato“ v priebehu sledovania urobíme malú prestávku vo vhodných miestach.

Rozhovor týkajúci sa filmu:

– Čo sa ti na rozprávke najviac páčilo? Prečo?

– Vieš ako sa kráľ vo filme volal?

– Jeho meno bolo Já I. Poznáš niekoho kto sa tak volá? Môžeš podľa mena povedať, aký ten kráľ bol?

Veľa ľudí vie svoje pocity vyjadriť nielen slovami.

Vyskúšame si to? Od tejto chvíle nesmie nikto prehovoriť a zahráme sa, že sme na kráľovskom dvore. Je tu pripravená hostina a vyjadríme to mimikou, gestami a budeme jesť najskôr výborné jedlo, potom koláče, zmrzlinu a do tanca nám hrá kapela.

Práca vo dvojiciach

Úlohou je vymyslieť kráľovské jedlo, ktoré by sa mohlo dať do jedálneho ako sladká hostina. Učiteľka zapisuje návrhy a deti ich môžu kresliť na papier. Potom spoločne vyberieme návrh ktorý sa im najviac páči.

Dramatizácia rozprávky

Nácvik divadelného predstavenia je organizačne a časovo náročná činnosť, ktorá však umožňuje rozvíjať detskú fantáziu a aktivitu.

Dokázali by ste rozprávku Sol' nad zlato zahrať ako divadlo? Vyskúšame to spoločne nacvičiť?

Pokiaľ sa nám to podarí, zahráme ju ako naozajstní herci. Časovo je nacvičovanie náročné a potrebujeme veľa času a námahy. Môžeme toto vystúpenie prezentovať pred rodičmi na niektorej besiedke.

Nápady na využitie

Výtvarná a pracovná činnosť – vyrábame jednoduché rekvizity (kráľovská koruna, žezlo, čapica pre kuchára, vrečko na soľ, papierové prestieranie na hostinu, nakresliť jedálniček, farebné pozvánky ku kráľovskému stolu...).

Zhrnutie

Niektorí autori si vyberú známu ľudovú rozprávku, ale jej text spracujú inak, ako je napísaný pôvodný text.. Doplnia ju komickými scénami, zmodernizujú ju, pridajú postavy a samotný dej sa odohráva na inom mieste.

Deti sa zabávali pri scénkach slanej a neslanej hostiny a svoje neverbálne pocity sa im podarilo vyjadriť.

Pri výtvarných a pracovných nápadoch pracovali pri stoloch v skupinkách a darilo sa im vytvoriť pekné rekvizity.

Hodnotenie tejto časti

Deti si zopakovali a upevnili znalosť literárneho pojmu ľudová a moderná rozprávka a formou dramatizácie využili vypočutý literárny text. V priebehu činností si deti rozvíjali svoje názory, porovnávacie a hodnotiace zručnosti.

3.3 Praktická ukážka rozprávky Ferdo mravec

Zámer a cieľ:

- na konkrétnych príkladoch zoznámiť deti s podstatou a základnými znakmi kresleného príbehu a umelecko-náučnej literatúry,
- rozvíjať ich porovnávacie zručnosti,
- posilniť tvorivé myslenie a samostatné riešenie problémov,
- rozvíjať schopnosť spolupráce v skupinách,
- rozvinúť smelosť a odvahu pri prezentovaní svojej práce.

Rozvoj kľúčových kompetencií

- Kompetencie riešenia problémov – riešenie problémov v spolupráci s ostatnými deťmi, používa pri riešení logické postupy, je schopný obhájiť svoje rozhodnutie (výber farby, svoju premenu).
- Kompetencie komunikatívne– využíva svoje komunikačné zručnosti, myšlienky a názory v skupine.
- Kompetencie sociálne a interpersonálne – spolupracuje v skupine, prijíma svoju rolu v pracovnej činnosti, rešpektuje názory druhých.
- Kompetencie učebné– prejavuje zvedavosť a spontánny záujem o prácu ľudí, prejavuje pozitívny postoj k literatúre, ako novému zdroju informácií.

Pomôcky

- text z knihy Ferdo Mravec,
- text rozprávky Ako si húsenička pletla kabátik, O blche, ktorá sa premenila na chlapca,
- rozstrihané obrázkové príbehy- puzzle,
- maketa motýľa z tvrdého papiera,
- pastelky, fixky,
- kniha encyklopédie prírody.

Priebeh aktivity:

V úvodnej časti budú deti pracovať s kresleným príbehom. Použijeme vždy šesť obrázkov, ktoré sa týkajú jednej témy, ku ktorým budú deti vymýšľať vhodný text a dialóg.

V ďalšej časti budeme spolu s deťmi pracovať s textom z knihy Ferdo Mravec. Tieto rozprávky sú krátke, takže využijeme k práci hneď dva texty. Deti rozdelíme na dve skupiny, ktorej prvá bude pracovať s rozprávkou Ako si húsenička plietla kabát a druhá skupina pracuje s textom O blche, ktorá sa premenila na chlapca. Tieto rozprávky rozpráva sám Ferdo Mravec neposlušným larvám, keď im stavali domčeky.

Úvodná časť.

1. Úloha: Rozdáme dvom skupinám rozstrihané obrázky kreslených seriálov. Ich úlohou je správne poskladať, s pomocou učiteľky nalepiť na hárok papiera a vymyslieť krátky text rozprávky.

2. Úloha: Deti sú rozdelené na dve skupiny a dáme im vždy jeden z obrázkov kresleného príbehu a ostatné obrázky rozložíme po triede. Deti musia najprv nájsť šesť obrázkov, ktoré k sebe patria. Ďalšie úlohy sú zhodné s prvou úlohou.

Deti poznajú obrázky a hlavného predstaviteľa týchto kreslených príbehov Ferda Mravca a vedia, že budeme čítať text tejto knihy.

Čítanie textu

Aby sme deti uviedli do príbehu, prečítame im text úvodnej časti (Ako Ferdo rozprával rozprávky, O deťoch, ktoré si stavali pod vodou dom). Potom si deti v skupinkách prezerajú text i obrázky.

3. Plnenie úlohy- skupinová práca:

Úlohy pre obidve skupiny sú podobné, deti ich plnia samostatne. Cieľom je vyskúšať spoluprácu a komunikáciu v skupine bez vplyvu učiteľky, ktorá im vysvetlí, čo by mali robiť.

Úlohy k rozprávke Ako si húsenička plietla kabátik:

- jedno z detí bude predstavovať húseničku,
- húsenička sa postaví pri veľký výkres, ktorý znázorňuje vývoj motýľa (prvý výkres- vajíčko, druhý- húsenička, tretí- kukla, štvrtý- motýľ) a deti podľa obrázkov v texte knihy postupne posúvajú húseničku tak, ako sa vyvíja na motýľa, ako to opisuje autor v knihe,
- ostatné deti zo skupiny si vymaľujú podľa svojej fantázie pripraveného papierového motýľa. V závere vysvetlia, prečo si zvolili tie farby, ktorými vyfarbovali, prečo sa im páči tá farba.

Úlohy k rozprávke O blche, ktorá sa premenila na chlapca:

- zvolia si medzi sebou jedno z detí, ktoré bude predstavovať blchu,
- blcha pri jednom dlhom skoku doskočila až do ďalekej krajiny, ktorú nám chce predstaviť. Ukáže a vysvetlí nám kde tá krajina je, aké sú tam rastliny, stromy, žijúce živočíchy a pomôže si knihou Veľká encyklopédia.
- ostatné deti v skupine rozmýšľajú nad tým, keby stretli kúzelníka na akého živočícha by sa chceli dať premeniť. Na stoloch sú pripravené obrázky živočíchov a deti si ich podľa výberu prilepujú na papier. Potom svoju voľbu výberu

premeny vysvetlia čo najpresvedčivejšie, prečo by sa chceli premeniť na toho živočícha.

Kontrola splnenia úloh

- diskutujeme o texte rozprávky Ako si húsenička pletla kabátik:
- dieťa húsenička nám predstavila podľa obrázkov na veľkom výkresy rozmnožovanie a vývoj motýľa, ako sa tento spôsob opisuje v texte rozprávky?
- prečo spisovateľ použil prirovnanie kukla – kabát?
- ktorý z motýľov ťa presvedčil, že jeho farby sú tie najkrajšie?
- plynie z rozprávky také nejaké ponaučenie?
- potom sa skupiny vymenia a po skončení druhej prezentácie urobíme diskusiu k rozprávke O blche, ktorá sa premenila na chlapca.
Diskusiu doplníme otázkami:
- myslíte si, že je pravda o blche, ktorá premenená na chlapca vyskočí až na strechu domu? Prečo? Je to možné?
- prečo o chlapcovi- blche písali noviny a všetky deti mali jeho fotografiu?
- chcel by si byť slávny ako on?
- a v čom, akom obore?

Záver – zhodnotenie práce

Spolu s deťmi si v krátkosti zhrnieme hlavné myšlienky tejto časti. Na začiatku sme pracovali s kreslenými príbehmi podobnými komiksom, ktorých podstatou je kresba doplnená krátkym výstižným textom. Keď deti predstavovali húseničku a blchu popisovali vývoj motýľa a návštevu v ďalekej zemi, a boli vedené k používaniu niektorých termínov (larva, kukla). Tento spôsob vyjadrovania používajú autori odborných kníh. Niektorí autori vo svojich knihách tiež uvádzajú informácie, ktoré však nie sú čitateľom sprostredkované pomocou odborného textu, ale napríklad prostredníctvom detektívky, rozprávky, sci-fi, zaujímavého napísaného životopisu apod.

Prezentácia výsledkov práce

Nasledoval rozhovor s deťmi. Niektoré odpovedali dosť výstižne: „Sekora v rozprávke vývoj motýľa popisuje inak, podľa neho sa húsenička nekuklí, ale pletie si kabátik. A napísal to tak preto, pretože tá knižka je pre malé deti.“

„Vychvaľovanie farieb je, ako keď sa pýšiš napríklad, že máš nejaké nové oblečenie.“ A s toho plynie poučenie, že sa nemáš vychvaľovať... a tiež to, že múre neboli nanič pekné krídla, pretože ich nikto nevidel, ... takže bolo jedno, aký si uplietla kabátik, nebolo to dôležité.“

2. skupina „blchy“

Hodnotenie tejto časti:

- deti sa zoznámili s novými pojmami – text literatúry, kreslený seriál,
- učili sa samostatne organizovať prácu v skupine,
- deti sa zoznámili s rôznymi typmi komunikátov (umelecký text, odborný text, kresba),
- učili sa prezentovať svoju prácu pred ostatnými,
- precvičovali si logické myslenie, rozvíjali fantáziu a tvorivosť.

Deťom sa páčila prvá časť, kde pracovali s kresleným seriálom, a druhá časť bola pre nich zábavná.

Zhodnotenie základných cieľov práce OPS

Ciele kognitívne- deti

- dokážu vlastnými slovami prerozprávať text,
- reagovať na otázky týkajúce sa obsahu rozprávky,
- objasniť pojem kniha, stránka text,
- dokážu určiť, akými písmenami sa začínajú slová,
- dokážu vytlieskavať slabiky slova,
- orientujú sa na obrázku -hore, dolu,
- pochopili základné literárne pojmy, s ktorými sme pracovali,
- využili literárny text nácvikom divadelného predstavenia a vhodne formulovali jeho hlavnú myšlienku,
- získali základné informácie pre orientáciu v oblasti detských literárnych textov.

Ciele afektívne- deti

- samostatne vyjadrovali svoje myšlienky a názory,
- diskutovali o rôznych problémoch,
- diskutovali o rôznych literárnych textov,
- hodnotili správanie literárnych postáv –správne a nesprávne správanie.

Ciele sociálne- deti

- snažili sa o spoluprácu pri riešení úloh,
- v skupine detí sa učili prijímať rôzne role,
- prejavovali zodpovedný prístup k práci,
- v priebehu rozhovoru sa učili počúvať iných a nevyrušovať.

Ciele psychomotorické- deti

- snažili sa o kultivovaný hovorový prejav,
- zdokonaľovali si jemnú motoriku v kresliacich činnostiach,
- samostatne vytvorili obrázky k textom, strihali a lepili,
- dokázali poskladať obrázky rozdelené na niekoľko dielov.

Pri práci s textom nie sme povinný držať sa príbehu tak, ako bol napísaný. Môžeme s deťmi hľadať, čo príbehu mohlo predchádzať, alebo pracovať len s úryvkom príbehu, s hlavnými postavami, situáciou a podobne.

3.4 Praktická ukážka rozprávky O veľkej repe

Rozvoj kľúčových kompetencií:

Kompetencie k učeniu:

- deti sústredene pozorujú, skúmajú, objavujú, všímajú si súvislosti, experimentujú a využívajú pri tom jednoduchých pojmov, znakov a symbolov.

Kompetencie sociálne:

- v skupine sa deti dokážu presadiť, ale i podriadiť, pri spoločných činnostiach sa dohodoria a spolupracujú.

Vzdelávacie ciele:

- rozvoj kooperatívnych zručností,
- prosociálne správanie k druhým,
- rozvoj predstavivosti a fantázie,
- rozvoj tvorivosti (tvorivého myslenia, riešenia problémov),

Text rozprávky – O veľkej repke:

Priebeh aktivity:

Deti sa posadia spoločne s učiteľkou do kruhu a učiteľka číta rozprávku. V priebehu rozprávania môžu dramatizovať niektoré prvky deja. Text príbehu si rozprávame po krátkych častiach a deti dopĺňajú, ako by mohol príbeh nasledovať. Po skončení čítania textu určujú, kto bol hlavný hrdina rozprávky, kto nasledoval za ním. Pomocou kontrolných otázok zisťujeme, ako deti porozumeli textu, činnosťami týkajúcich sa textu - reprodukcia obsahu, charakteristika postáv, spracovanie osnovy a pod. Z týchto možností som zvolila tvorbu osnovy celého textu, respektíve voľnú reprodukciu a na záver niekoľko kontrolných otázok k textu.

Moja repa

Pomôcky:

tvrdý papier, ceruzka, tempery, štetec, voda, červený krepový papier, lepidlo, špajle s vatou, nožničky.

Priebeh aktivity:

Deti si vyrobia vlastný tvar repy, menšie deti obkreslia šablónu, vystrihnú, spodnú časť repy namalujú červenou temperovou farbou, vrchnú časť zelenou, nechajú si repu uschnúť, červenú časť potom polepia pokrčenými kúskami krepového papiera, hornú časť pokreslia tmavou zelenou temperou za pomoci špajdle s vatou tak, aby vznikli ryhy.

Pracovný list – Opakovanie textu:

Pomôcky:

pracovný list, pastelky.

Priebeh aktivity:

Deti si vyfarbujú obrázky a spoja postavičky tak, ako idú za sebou v rozprávke.

Čím je repa zdravá:

Pomôcky:

žiadne

Priebeh aktivity:

Rozprávame sa s deťmi, aký má pre nás nielen repa, ale všeobecne zelenina prínos. Čo všetko prispieva k nášmu zdraviu.

Zelenina v zemi:

Pomôcky:

výtvarné potreby.

Priebeh aktivity:

Deti premýšľajte, ktorú zeleninu sadíme a ktorá rastie v zemi? A tú majú za úlohu namalovať.

Pracovný list – Skladanie podľa veľkostí:

Pomôcky:

pracovný list, pastelky, lepidlo, nožničky.

Priebeh aktivity:

Deti si vyfarbujú obrázky postavičiek, vystrihujú kartičky, zamiešajú si ich a lepia podľa postupnosti, ktorý bol v texte.

Ochutnávanie repy:

Pomôcky:

šatka, misky, ovocie a zelenina.

Priebeh aktivity:

Jedno z detí si zaviaže oči šatkou. Pred sebou má misky a v nich rôzne potraviny. Druhé dieťa mu lyžičkou dáva do úst ochutnať a dieťa so zaviazanými očami má uhádnuť, čo má v ústach.

Dramatizácia rozprávky:

Pomôcky:

masky zvieratiek.

Priebeh aktivity:

Pokiaľ deti chcú, môžu si vyrobiť masku daného zvieratka, rozdelia si role, niekto bude postava z rozprávky a iný si vymyslí vlastnú postavu. Pred dramatizáciou si ale musíme uvedomiť, ako je kto veľký a kto bude za kým nasledovať. Deti sa snažia najskôr samy zoradiť, potom napr. s pomocou učiteľky. Učiteľka môže čítať text s novými postavami a deti ju dramatizujú.

Obmena hry: deti skúsia aplikovať rozprávku na svoju rodinu, kto by išiel po kom, kto je ako silný alebo veľký.

Zvuky:

Pomôcky: orfove nástroje

Priebeh aktivity:

Deti za pomoci vlastného tela alebo nástroja sa snažia vymyslieť zvuky, ktoré by mohli pri čítaní textu zaznieť.

Pretáhovanie s repou:

Pomôcky:

žiadne

Priebeh aktivity:

Deti sa samé rozdelia do rolí, potom sa za sebou postaví, ako pri čítaní textu a všetci spoločne sa v rade snažia o rovnaký pohyb- ťahanie repy, dopredu a dozadu. Pomocou cvikov znázorňujú i ďalšie pohyby v rozprávke.

Maľovanie- papierové divadlo:

Pomôcky:

výtvarné potreby.

Priebeh aktivity:

Deti spoločne s učiteľkou tvoria papierové bábky k rozprávke.

Moja rozprávka O veľkej repe:

Pomôcky:

papier, pastelky, fixky, CD prehrávač.

Priebeh aktivity:

Deti si maľujú dej rozprávky a v podtextu hrá hudba.

Rozprávanie zážitkov:

Pomôcky:

Žiadne.

Priebeh aktivity:

Deti na konci dňa hovoria svoje zážitky učiteľke, čo sa im páčilo, čo menej.

Hodnotenie časti:

- spolupráca s ostatnými: v triede spolupráca fungovala väčšinou len v malých skupinkách, ale pri aktivite, keď si mali deti rozdeliť role z rozprávky a spoločne ťahať repu, sa všetci dohodli a išli za rovnakým cieľom. U výtvarných aktivít bola spolupráca ťažšia, každý si chcel urobiť svoj výrobok a na ostatných nebral ohľad.
- rešpektovať potreby iného dieťaťa, vnímať, čo si druhý praje, či potrebuje: rešpektovanie detí a s tým i súvisiace vnímanie, čo druhý potrebuje, bolo v triede zriedka. Deti sa hrali individuálne i spoločne. Pri výrobe papierového divadla deti rešpektovali navzájom ohraničené priestory k maľovaniu, požičiavali si pastelky. Učiteľka nabáda deti „Chceš ešte nejakú farbu?“ „Chceš tam ešte niečo namaľovať?“ ak chce docieľiť krajšieho, ale spoločného cieľa.

Poznávacie schopnosti a funkcie, predstavivosť a fantázia, myšlienkové operácie:

- poznať a pomenovať väčšinu toho, čím je dieťa obklopené: v priebehu všetkých aktivít sme pomenovávali veci na sebe a okolo seba, učili sme sa pomenovať časti tela. Pre deti bolo novinkou slovo paleta, tak sme si ho niekoľko krát opakovali. Asi po troch dňoch si ho väčšina zapamätala i jeho význam.
- riešiť problémy, úlohy a situácie, myslieť kreatívne, predkladať nápady: tento výstup bol uskutočnený z polovice, 4 ročné deti sa snažili myslieť kreatívne, hlavne pri dramatických a výtvarných aktivitách.
- vyjadrovať svoju predstavivosť a fantáziu v tvorivých činnostiach: u detí je predstavivosť bohatá, tak sa dala pri dramatických hrách využiť. Niektoré deti boli nespokojné a bolo ich potrebné povzbudiť. Niektoré deti boli počas rozprávania literárneho textu dobre naladené, dej ich zaujal natoľko, že samé chceli mať na počúvanie pokojné a tiché prostredie. Pri rozprávaní sa u detí rozvíjala vo väčšej miere verbálna inteligencia. Usudzujem to z toho, že ma deti často doplňovali a vymýšľali citoslovce k určitým pasážam deja.

ZÁVER

Zámerom práce bolo vypracovanie overenej pedagogickej skúsenosti s využitím literárneho výchovného projektu pre deti predprimárneho vzdelávania, jeho následná realizácia a zhodnotenie.

Hlavným cieľom a zmyslom projektu zameraného na využitie literárneho textu bolo i zvýšenie záujmu detí o literatúru prostredníctvom rozvoja kľúčových kompetencií spojených s týmto procesom. Pri realizácii si deti rozvíjali okrem svojich interpretačných zručností tiež základné zručnosti spadajúce do oblasti sociálnych vzťahov ako je vzájomná komunikácia a kooperácia. Ďalej sa učili vhodným spôsobom prezentovať svoju prácu formou divadelného predstavenia a obhajovať svoje názory.

Projektová metóda je jedna z metód umožňujúcich deťom poznávať svet prostredníctvom vlastných skúseností. Súčasné vzdelávanie kladie dôraz na rozvoj kľúčových kompetencií využiteľných v praktickom živote a ukazuje sa, že práve táto možnosť vedie k napĺňovaniu tohto cieľa.

Realizácia tejto pedagogickej skúsenosti je prínosom nielen pre deti, ale i pre mňa ako učiteľku, a to z hľadiska praktického, keď som vyskúšala spôsob práce pri príprave projektu, nové metódy a formy činností. Táto forma výučby predstavuje spôsob práce, ktorý je pre deti i učiteľky zaujímavý a zábavný.

Vychovávala k pozitívnym hodnotám, humanizovala ich. Deti sa učili tvorivo riešiť aj ťažšie situácie. Takáto práca s textom teda viedla ku kognitívizácii, emocionalizácii, motivácii, socializácii, axiologizácii, autoregulácii a kreativizácii osobnosti. Pomáhala deťom porozumieť textu.

Pri využití literárneho textu sa uplatňovali tieto stratégie tvorivej edukácie: sledovanie vlastností, učenie pomocou kladenia podnecujúcich otázok, používanie príkladov na zmenu, hľadanie informácií a súvislostí, rozvíjanie zmyslu pre viacznačnosť, vyjadrovanie emócií, zmyslových vnemov, uvažovanie o napredovaní, hodnotenie javov, skutočností, rozvíjanie tvorivého videnia, rozvíjanie tvorivého myslenia.

V práci s textom sa uplatňovali tieto stratégie humanistickej výchovy: reflexia citov, reflexia skúseností, interpersonálna analýza, analýza vzorov, hodnotová orientácia, interpretácia.

Zamerali sme sa na analýzu tvorivých činností s literárnym textom, keď môžu vo svojej podstate pôsobiť ako motivácia smerujúca k utvoreniu trvalého vzťahu medzi dielom a dieťaťom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ANDERSEN, H. CH.: *Rozprávky*. Bratislava: Junior, 2002, 124 s. ISBN 807-1466-883
2. DOLEŽALOVÁ, J. : *Rozvoj grafomotoriky v projektoch*. Praha : Portál, 2010, 168 s. ISBN 978-80-7367-693-3
3. GEBHARTOVÁ, V.: *Jak a čo čítať deťom v MŠ*. Praha : Portál, 2011, 158 s. ISBN 978-807-3678-548
4. HAJDÚKOVÁ, V. a kolektív.: *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008, ISBN 978-80-8052-324-4
5. HAVLÍNOVÁ, M.: *Knižka pre rodičov o knižkách pre deti*. Praha : Albatros, 1987, 111 s.
6. HUBÍN, F.: *Malá rozprávka o repe*. Bratislava: Mladé Letá, 2007, ISBN 8010013196
7. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B.: *Predškolská a elementárna pedagogika*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-857 85857
8. LIPNICKÁ, M. Rokus: *Počiatkové čítanie a písanie detí predškolského veku*. 2009, ISBN 978-80-89055-81-4
9. MARUŠÁK, R.: *Literatúra v akcii*. Praha: AMU, 2010, ISBN 978-80-7331-172-8.
10. MARUŠÁK, R.: *Práca s literárnym textom prostriedkom dramatickej výchovy*. 2001, roč. XII, č. 2 (32), ISSN 1211-8001
11. NEMCOVÁ B.: *Sol' nad zlato*. Bratislava: Junior, 2005, 128 s., ISBN 807-146-726-X
12. POLIAK, Ján.: *V službách detskej literatúry*. Bratislava: Mladé Letá, 1983
13. RICHTER, L *Rozprávka a divadlo*. Vyd. 1. Praha : Dobré divadlo deťom, 2004. 94 s.
14. ISBN 80-902975-2-8.
15. SEKORA, O. : *Ferdo Mravec*. Praha: Albatros, 1983, 184 s.
16. SLABÝ, Z.: *Nedokončené pohádky*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-186-0
17. ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. 2008. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky 2008